

"Escriure en dos idiomes no és bigàmia"

Pau Faner (Ciutadella, 1949), escriptor i pintor. Va irrompre a principi dels setanta com a narrador i artista plàstic, 'fifty-fifty', però l'escriptura l'ha significat més entre el públic. La seua obra, una de les més singulars de la literatura catalana, l'ha inscrit en la nòmina de guanyadors dels premis més representatius, i ara, amb justícia, les seues realitzacions plàstiques comencen a interessar l'exigent clientela de Nova York, Tòquio i París.

Hi ha cap premi que no haja guanyat vostè?
—Més d'un.
—És un estigma haver-ne guanyat tants?

—És el signe de la literatura catalana. Es necessita promoció. Com que hi ha tan poca gent que llegeixi, els premis ajuden a publicitar que un ha escrit un llibre. Però això també passa en la literatura en castellà. Sembla que és general. La gent llegeix cada vegada més poc i el llibre és a cada vegada un producte més rar, més minoritari.

—Acaba de guanyar un premi de teatre a València.

—En tinc dos, de premis de teatre a València. Un és el de la Societat Coral el Micalet i l'altre el de teatre infantil de la Diputació.

—Es un gènere innovador en la seua obra.

—No n'havia fet mai. Però ho vaig provar. Va venir un músic a casa meua i em va dir si li faria un llibre per a una òpera de cambra. Em va demanar una rondalla en forma teatral i ho vaig intentar. I em va agradar. Vaig agafar el llibret de la *Flauta màgica* de Mozart i me la vaig escoltar unes quantes vegades. El resultat va ser *El gorg blau*, que vaig presentar l'any passat a la Diputació de València i va guanyar. Un cop vaig veure com havia anat, vaig provar de fer-ne una per a adults i va sortir *Mon senyor*, que ha guanyat l'altre premi, el de la Societat Coral el Micalet. Al segle XVIII hi havia una colònia de menorquins que va marxar cap a Amèrica. Va ser la colònia més gran incorporada de cop a Amèrica, i van ser tractats com esclaus. Hi havia una història dramàtica a explotar i la vaig aprofitar. És gent que se'n va anar buscant un lloc on viure millor i els va costar moltíssimes penalitats i moltíssimes morts.

—Són els de Florida?

—Sí. Avui dia encara hi són. Tenen un barri menorquí a Sant Agustí de la Florida, encara que són els descendents i estan ben integrats al sistema americà. Quan van marxar hi havia els anglesos, després els espanyols, més tard es va independitzar la Florida i va formar part dels Estats Units. O sigui que hi havia un camí de sofriment humà.

—Què el va impulsar a l'escriptura? Combatre la tramuntana?

—La tramuntana, no l'he combatuda mai. M'he deixat ventar. La gent de tramuntana són els imaginatius, com diuen a Girona, que juntament amb Menorca i el sud de França és on més bufa. I jo som d'aquests. Com Pla, Dalí. Aquesta gent. Des de petit tenia una certa facilitat per escriure i dibuixar. Era allò que em costava més poc i allò amb què treia millors notes i em feia gaudir més. I encara ho faig perquè m'agrada. Purament per gust m'hi vaig inclinar.

—Què va fer primer, pintar o escriure?

—En realitat, vaig començar pintant. Vaig fer una exposició a Barcelona l'any 1970, i el primer llibre no el vaig fer fins el 1972. O sigui que vaig començar pintant perquè també és més fàcil. Bé o malament, és més fàcil fer unes imatges damunt un paper que no tot un conjunt de coses lligades com és un llibre, que necessites una certa maduresa. Però després vaig començar a escriure i vaig trobar un camí molt clar. I el vaig explotar amb més intensitat durant molts anys que no la pintura, que l'anava deixant en segon terme. Després d'una maduració interior, hi vaig tornar.

—La seua obra plàstica i escrita es complementen o són fronts distints?

—No, es complementen. Tenen en comú que són obra creativa i imaginativa. Els entesos diuen que els meus quadres són literaris. Contes com una història amb imatges. I els crítics dels llibres solen dir al revés. Que els meus llibres són molt plàstics perquè hi ha moltes imatges descrites que es podrien pintar o retratar. En realitat són dos llenguatges d'una mateixa persona.

—Un dels seus quadres, *The blind huntress*, ha estat reproduït aquests dies per la prestigiosa revista novaiorquesa *Art News* a tota tipografia.

—Al número del passat mes de gener. Amb el peu "*New year, new talent*". Hi havia tres o quatre autors de diversos llocs del món; entre ells, l'espanyol Antonio Munoz.

—Té una exposició ara mateix a Nova York, no?

—A una galeria del SoHo, al carrer de Broadway. Ja hi vaig exposar l'any passat i en preparar una altra per a l'any vinent. Em consta que ha agradat. No sé si pel moment. Perquè estan cansats d'un tipus d'art que es preocupa

molt poc per la forma o per la manera de pintar. Tipus Tàpies o això. Jo pens que allò ha arribat al final d'un cicle i que ara recomença. Ara interessa una pintura igualment imaginativa, però més acurada.

—*També ha exposat a París. La seua pintura va més lluny que la seua escriptura.*

—Això de la pintura té un avantatge que no té la literatura: no s'ha de traduir. Si jo escric en català, arribarà com a molt fins a València o fins a Perpinyà. Però prou. I en canvi, si ho escric amb imatges, me'n puc anar a Nova York, a Tòquio o on sigui i ho entenen igual.

—*En aquest sentit, el fet d'escriure en català és un impediment?*

—És un impediment el fet d'escriure en qualsevol llengua. Fins i tot en anglès, que no és un impediment tan gran perquè hi ha molta gent que el llegeix. Però llegir costa més que veure. I és més difícil de fer publicar, perquè hi ha moltíssima producció i moltíssima selecció. A més, escriure bé en anglès, com en tota llengua, vol dir viure cada dia en un lloc de parla anglesa i sentir la llengua del carrer i saber-la combinar amb la literària. No és tan senzill fer una cosa universal en llengua.

—*Viu amb naturalitat escriure en català i castellà?*

—Amb molta naturalitat. Les coses que diu la gent, comentant els meus llibres, és que hi predominen dues coses: el llenguatge i la imaginació. O sigui que el llenguatge és una cosa fonamental en la meua manera d'escriure. Tant que m'agrada fins i tot el llenguatge pel llenguatge. I escriure en un altre idioma per canviar de registre. Jo sóc llicenciat en Hispàniques, que en deien. Vaig fer el doctorat en català i les oposicions en anglès. Vull dir, m'agraden els idiomes. I intentar escriure bé en més d'un idioma. Sobre aquest quadre, *The blind huntress*, he fet una narració en anglès. I per què? Perquè m'agrada. Si pogués escriure en anglès a la llarga, hi escriuria, sense excloure el català ni el castellà ni cap altra llengua.

—*En castellà no s'ha prodigat massa.*

—No, perquè jo tenc una arrel més sentimental cap al català. És la primera llengua que he après i la que segurament domin més bé. I tenc un amor i un respecte particular cap al català. Ara: això no vol dir que m'hagi casat d'una manera indissoluble amb un idioma. Ni crec que sigui bigàmia el fet d'escriure en dos idiomes. O trigàmia o poligàmia.

—*Guanyar el premi Nadal, no el va abocar al castellà?*

—No. Em vaig preocupar per escriure'l bé. Potser massa bé. En el sentit que la cosa més difícil d'aquell llibre és el llenguatge. La història era bastant lineal. No abunda la imaginació fantàstica, i això el feia més accessible a un públic més ampli. I en canvi el llenguatge

“Estic en una situació d'allunyament i 'aïllament' que no facilita que visqui exclusivament de la literatura. Estic molt lluny. A banda, faig una literatura minoritària. Hi ha gent que a la segona pàgina ja no continua. Als qui els agrada, els agrada molt; i als que no, no els agrada gens.”

era més inaccessible. Barroc, acurat. Després he publicat alguna altra cosa en castellà, però no excessivament ni exclusivament. L'any del Nadal vaig publicar quatre llibres en català i un en castellà.

—*Ara exposa més que publica?*

—No. La prova és que ara publico tres llibres. *La núvia del vent*, *Mon senyor* i *El gorg blau*. I en tenc un altre d'enllestit. Faig les dues coses. Cada dia, per poc que pugui, escric i pint. I si un dia no puc fer les dues coses, escric.

—*No viu de les seues realitzacions plàstiques i literàries. És impossible?*

—És impossible viure del que s'edita i res més. Fent col·laboracions periodístiques i traduccions sí que és possible. Sé de gent que hi viu, i són tan coneguts com jo o més poc, però, primerament, viuen a Barcelona. Estan a prop de les editorials. Poden anar a buscar traduccions. Estan a prop dels mitjans de comunicació. Poden fer col·laboracions més sovintejades a la premsa. O els diuen: “vine i sortiràs en aquest o l'altre programa”. I la gent els veu i els compra el llibre. Si m'han de convidar a mi, m'han de pagar un avió. Anar i venir. I un hotel. És molt més car. Tampoc puc fer guions per a la televisió, perquè no puc anar allà a discutir amb els realitzadors. Estic en una situació d'allunyament i aïllament que no facilita que visqui exclusivament de la literatura. Estic molt lluny. A banda, faig una literatura una mica minoritària. Hi ha gent que a la segona pàgina del meu llibre ja no continua. A la gent que li agrada, li agrada molt; però a la gent que no li agrada, no li agrada gens. Per viure d'una cosa has d'agradar a un sector més ampli. Hauria de renunciar a fer aquest tipus de literatura. I no és el cas.

—*El tipus de literatura que vostè fa està més ben vist fora, no?*

—Tampoc tant. Hi ha editorials angleses que han refusat una traducció d'un llibre meu per ser irreal. Hi ha grans escriptors en llengua anglesa d'aquest tipus de literatura, però això no vol dir que siguin populars. Lewis Carrol no sé si és popular. Ni Stevenson.

—*S'ha sentit discriminat per fer literatura de fantasia i aventura?*

—Discriminat, no. El que he sentit és que la gent té unes limitacions, i diu: “això no m'agrada”. El gran públic. Que no sé si és tan gran. Si jo fes una literatura únicament d'aventures, sense fantasia, potser els agradaria més. No són els meus plantejaments. La gent quan es torna gran perd, totalment o no, unes capacitats imaginatives que de petit tenia desenvolupades. I a qui les perd totalment no li agrada la meua literatura.

—*Per tant, el seu lector és jove.*

—No necessàriament. El meu lector és aquell que no està enfrontat a les coses irrals.

Per què escric així? Primerament, perquè m'agrada, perquè som imaginatiu. La gent somia a la nit. I allò que somia no és real sempre. Jo descriu tota la realitat: la que hi ha quan estàs despert i la irrealitat que hi ha quan somies. La mescla, la junt i llavors faig un tipus de literatura que descriu tota la realitat i la irrealitat.

—*I el gremi no li fa mala cara?*

—Al contrari. La crítica, en general, ha estat molt positiva, però és minoritària. Els editors m'han publicat molt. He venut sempre, però no he venut *best-sellers*. No han perdut diners. Tampoc n'han guanyat molts.

—*Al principi li va costar molt publicar.*

—Sí. Hi havia èpoques en què tenia molts de llibres fets a casa. Però això també em passa ara. En faig molts. En tenc tres o quatre que es poden publicar i altres que hauria de revisar.

—*A banda dels tres que trau ara?*

—Sí. La meua producció és més ràpida que l'absorció editorial. Quan en Pedrolo va morir tenia llibres sense publicar. I la família d'en Calders ha trobat quatre volums inèdits. No saben si publicar-los. Això és normal.

—*En els autors que escriuen amb facilitat.*

—Jo ho faig així. Però no sempre surt bé. Això no vol dir que els llibres que jo veig que són més encertats siguin els més ràpidament publicats. Tenc una novel·la que va guanyar el premi Josep Pla i després el Joan Creixells, *Fins al cel*, que va tardar vuit anys a publicar-se. Els editors me l'anaven tornant. Quan va sortir era el moment d'*El nom de la rosa*, i molta gent va dir que estava escrita sota els seus efectes. I en realitat tenia vuit anys. Els gustos generals no van per allà on tu vas. Li va passar a en Perucho amb *Les històries naturals*. El tenia publicat deu anys i li'n liquidaven dos per any. Van canviar el gust i el llibre va ser traduït per tot el món. Avui és un clàssic.

—*Faner, també l'acusaven de fer realisme màgic.*

—Efectivament. Jo he sentit acusar en Pere Calders de fer realisme màgic quan ell havia escrit les seves obres vivint a Mèxic. Molts anys abans que s'escrivís *Cien años de soledad* i que García Márquez escrivís cap ratlla. Ell ho havia fet perquè li agradava aquell tipus de literatura, regint-se amb uns altres autors que no eren els sud-americans. Quant a mi, la moda era el realisme màgic, i tot el que s'hi

—**Ha de passar alguna cosa extraordinària perquè un menorquí visite València.**

—**Som un menorquí universal.**

—**De fet, tots.**

—**Perquè hi arriba molt de turisme. Menorca sempre ha estat envaïda per tothom. És una terra de pas. Estratègica. Des dels prehistòrics, que van arribar deixant-se portar pel corrent, als nord-americans, que són els últims que han posat una base, hi ha passat tothom. Els pirates. Els anglesos. I ara, els turistes. Estem molt desemparats i això ens fa universals.**

assemblava era una pura etiqueta. Jo l'he portada. El que jo faig és fantasia i realitat. No perquè sigui o hagi estat la moda. Ho faig perquè és el que surt de dins de mi mateix. I algunes de les meves novel·les que han tingut més èxit són les que tenen aquesta fórmula. Una literatura imaginativa.

—*Li han penjat més etiquetes. La de l'erotisme i la de l'escatologia.*

—Quan escric i quan pint som molt sincer. Si no té una base autèntica, allò seria mer muntatge. Mera ficció. Jo em demostr tal com som. Som un home i m'agraden les dones. L'erotisme és un dels principis bàsics del surrealisme. I l'escatologia. Són coses que estan dins la imaginació. La meua connexió amb el paper quan escric i quan dibuix es automàtica. Connectar el subconscient amb el paper. I ja n'hi ha prou. Sense més preàmbuls. Reflectint autènticament

i sincerament tot el que passa pel subconscient. Intentant donar-li una forma o una força literària o plàstica. Que tenguí entitat per ella mateixa i pugui viure una existència particular en forma de llibre o quadre. I res més. Llavors ets autèntic. L'erotisme, l'escatologia, la por, el coratge, el llenguatge... tot això que forma part d'un homo, surt damunt el paper o el suport que sigui. Per això una obra és bona o és dolenta: perquè és el producte d'un homo.

—*Què és La núvia del vent, el seu últim llibre publicat?*

—Un homenatge a la meua germana, Clàudia, que es va morir quan tenia 48 anys. No sempre els germans són amics i jo era una bon amic seu. Ella m'havia ajudat molt. També en literatura i en la pintura. *La núvia del vent* també és el títol d'un quadre de Max Ernst. Un quadre surrealista, com el llibre. O realista màgic. Cont algunes de les vivències de la nostra infantesa en forma de narracions fantàstiques. Entrelligades les unes a les altres perquè els personatges són sempre els mateixos. Hi ha les experiències de la infantesa i les imatges fantàstiques que em venien i em vénen. El títol també va bé perquè hi ha molt de vent a Menorca. Hi ha poques mates i oliveres. Un arbre fort que resisteix el vent. Amb poques fulles. Menorca és una terra dura i aspra. I donada molt a la fantasia del vent.

—*Encara no ha guanyat cap premi aquest llibre?*

—No. Però només de moment.

Miquel Alberola